

РОЗДІЛ III

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У КОНТЕКСТІ ПОРІВНЯЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 378.013

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.135-145](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.135-145)

Матулчик Юліус – доктор філософських наук, професор кафедри андрагогіки і педагогіки Університету імені Яна Амоса Коменського, м. Братислава, Словаччина

Matulchyk Julius – Doctor of Philosophical Sciences, Professor of the Department of Pedagogy and Andragogy of the J.A. Comenius University, Bratislava, Slovakia

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4077-2155>

E-mail: julius.matulcik@uniba.sk

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АНДРАГОГІКИ У СПАДЩИНІ АЛЕКСАНДРА КАППА

Анотація. Оглядова стаття присвячена аналізу першої концепції андрагогіки, яку розробив Александр Капп і візуалізував у праці «Вчення Платона про освіту як педагогіку особистості та як державну педагогіку або її практичну філософію» у 1833 р. З'ясовано, що автор концепції андрагогіки інтерпретує її зміст в дусі метафізичного ідеалізму ідеї Платона про навчання впродовж усього життя, водночас багато його поглядів відрізняються від сучасної теорії андрагогіки. Особлива увага у статті приділена аналізу змісту наукової праці загальним обсягом 474 сторінки, і містить дві основні частини: навчання про освіту для індивідів і державну педагогіку. Перша частина складається із трьох розділів: пропедевтика або освіта до народження; специфічна педагогіка; андрагогіка або освіта дорослих. Доведено, що за результатами аналізу цих розділів, в основу структурування своєї праці Александр Капп поклав онтогенетичний принцип розвитку людини. Педагогіку та андрагогіку автор розуміє як рівноправні сфери, що охоплюють навчання дітей і підлітків (педагогіка) та освіту дорослих (андрагогіка). Друга частина роботи присвячена вивченню і аналізу таких характеристик державної освіти як: державна освіта набуває негайної дії, державна освіта через суспільне життя, державна освіта через правила життя всіх класів, державна освіта через дію на державу як таку. У праці знайдено низку ідей, які можна розглядати як елементи теоретичного визначення освіти дорослих: самопізнання як перша вимога до людини, формування характеру людини через освіту, виховання чоловіків до професії і в професії, виховання чоловіка на роль батька сімейства. Встановлено, що А. Капп бачив андрагогічне поле діяльності саме в освіті чоловіків, а не в

освіті дорослих загалом. Він повністю виключає жінок із системи навчання. Основою саморозвитку дорослої людини О. Капп вважає самопізнання. Доведено, що андрагогіка О. Каппа має лише символічне історичне значення для сучасної андрагогіки, проте її позитивні ідеї варто використати для модернізації освіти дорослих у різних країнах світу.

Ключові слова: андрагогіка; виховання; дорослий; освіта дорослих; Александр Капп.

Matulchuk Julius

THE ISSUES OF ANDROGOGY DEVELOPMENT IN THE HERITAGE OF ALEXANDER KAPP

Abstract. *The article is devoted to theoretical analysis of the first andragogy concept developed by Alexander Kapp in the publication «Plato's teachings on education as pedagogy of the individual and as a state pedagogy or its practical philosophy» in 1833. It is considered that the author of the andragogy concept interpreted its meaning in the spirit of metaphysical idealism of Plato's idea of lifelong learning while many of his views differ from modern andragogy theories. The article pays special attention to the analysis of the content of scientific work which has a total volume of 474 pages and contains two main parts: teaching about education for individuals and state pedagogy. The first part consists of three sections: propaedeutics or education before birth; specific pedagogy; andragogy or adult education. According to the results of the analysis of these sections, it was proved that the structure of Alexander Kapp's work based on the ontogenetic principle of human development. The author understands pedagogy and andragogy as equal areas, covering the education of children and adolescents (pedagogy) and adult education (andragogy). The second part of the work is devoted to the study and analysis of such characteristics of the state education as: the state education acts immediately, the state education through public life, the state education through the rules of life for all classes, the state education through its action on the state as a whole. There are a number of ideas in the paper that can already be considered as elements of the theoretical definition of adult education: self-knowledge as the first requirement to a person, the formation of human character through education, educating the male for the profession and in the profession, educating a male for his role as a father. It is established in the article that A. Kapp saw the andragogical field of the activity just in the education of the male, and not in the adult education in general. He completely excluded women from the education system. A. Kapp considered self-knowledge to be the basis of adult self-development. It has been proved that A. Kapp's andragogy has only a symbolic historical significance for the modern andragogy, but its positive ideas should be used for modernization of adult education in different countries of the world.*

Key words: andragogy; education; adult; adult education; Alexander Kapp.

Постановка проблеми, її актуальність. На початку ХХІ століття особливої ролі набуває навчання дорослих, що зумовлено глобалізаційними процесами у суспільстві, динамікою науково-технічної сфери, змінами у змісті праці та характері суспільної взаємодії різних категорій населення, збільшенням і змінами вимог суспільства до професіоналізму працівників. Підвищується соціальна роль андрагогіки, яка зумовлюється прагненням дорослих до професійної самореалізації та самовдосконалення.

Посилення значущості освіти дорослих в європейських країнах активізували пошук та розробку науково-методологічних підходів, концепцій, теорій і практики навчання дорослих. Поступово приходять усвідомлення доцільності розгляду історичного досвіду з метою виокремлення тенденцій розвитку сучасної андрагогіки. Тому вивчення історичного досвіду в межах обраної проблеми зумовлено використанням вагомих історико-педагогічних досягнень у галузі андрагогіки, які рекомендують європейські освітні інституції.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Провідні положення щодо розвитку освіти дорослих викладено в законодавчо-нормативній міжнародній документації: Рекомендації ЮНЕСКО щодо розвитку освіти впродовж життя (1976; 2015), Меморандум з освіти впродовж життя (2000), Міжнародна рада з освіти дорослих (2015), Європейська Асоціація освіти дорослих (2016) тощо.

Проблематика андрагогіки як науки є предметом зацікавлення як зарубіжних (Т. Александер, П. Альхайт, Ф. Пеггелер, Дж. Хеншке, П. Шукла та ін.), так й українських (Н. Ничкало, Л. Лук'янова, О. Аніщенко, О. Волярська, О. Огієнко, С. Прийма та ін.) науковців. Напрацювання зазначених вище й багатьох інших дослідників є підґрунтям дослідження виникнення і розвитку андрагогіки як науки. Одним із предметів аналізу дослідників став спектр теоретичних і практичних тлумачень поняття «андрагогіка». Як зазначає О. Огієнко, «вперше використав термін «андрагогіка» в 1833 році німецький вчитель Олександра Капп для описання освітньої теорії Платона, проте термін не був підтриманий відомим німецьким філософом та педагогом Й. Ф. Гербартом, і був забутий» (Огієнко, 2010, с. 74).

Суперечливу думку з приводу появи терміну «андрагогіка» висловлює Дж. Хеншке (Henschke, 2010), який пише, що в 1920 р. завдяки науковим розвідкам німецького соціолога Юджина Розенштока відбувається відродження і впровадження в освітню галузь поняття «андрагогіка». Цікавим є той факт, що Ф. Пеггелер у своєму дослідженні (Pöggeler, 1965) зазначав, що в ХІХ ст. жінки були практично повністю виключені зі сфери освіти, навчання у дорослому віці проводилось тільки для чоловіків, тому андрагогіку слід вважати як навчання чоловіків.

Проте, спостерігається недостатність досліджень з вивчення історико-педагогічної спадщини засновників концепцій і теорій навчання дорослих, що зумовило актуальність розгляду цієї проблеми у статті.

Мета статті полягає в теоретичному аналізі першої концепції андрагогіки, яку розробив Олександр Капп у ХІХ ст. Методи дослідження:

загальнонаукові – діалектичний та системний аналіз, синтез, узагальнення й систематизація отриманих даних; історико-біографічний аналіз літератури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, історичні концепції є підґрунтям, що унаочнюють перспективність бачення розвитку тієї чи іншої освітньої галузі. Проаналізуємо першу концепцію андрагогіки, яку створив Александр Капп у 1833 р., для розуміння подальшого розвитку андрагогіки. Звернемося до біографії А. Каппа. Александр Капп, учитель німецької середньої школи, народився в Зості (Німеччина). В історичних документах селища Людвігштадт (Оберфранкен) і Зост згадують як місця народження педагога. У документі з Державного архіву кантону Цюрих від 16 січня 2008 р., підписаному доктором. Б. Штадлером, зазначено, що А. Капп народився 28 січня 1800 р. у Зосте, і ця дата народження дослідникам спадщини здається найбільш вірогідною (Loeng, 2010).

Після навчання в Ерлангені А. Капп здобув ступінь доктора філософії, представивши дисертацію в 1821 р. У тому ж році почав працювати асистентом в Хаммі. У 1832 р. розпочалася його педагогічна діяльність у Мінденській гімназії, – спочатку на посаді вчителя, а потім – заступника директора. З 1832 р. він працював на тій самій посаді в Археологічному музеї в Зосте, де викладав німецьку мову як основний предмет. У 1854 р. А. Капп залишив гімназію і попрямував до Цюриха, де, з-поміж інших напрямів діяльності, у 1861 р. заснував навчальний заклад для дівчат. Александр Капп помер у 1869 р. Похований у Цюриху.

Проаналізуємо вчення Платона про виховання як педагогіку особистості та як державну педагогіку або її практичну філософію в науковій спадщині А. Каппа. Більшість авторів, які характеризують Александра Каппа як першого автора, який використав термін «андрагогіка», згадують лише першу частину назви його праці – вчення Платона про освіту (Henschke, 2010). Її повне формулювання в оригіналі – «Платонове виховне вчення як педагогіка для індивідів і як державна педагогіка, або практична філософія», перекладене вченням Платона про освіту як педагогіку для індивідів і як державну педагогіку або її практичну філософію.

Внесок Александра Каппа полягає не тільки в тому, що він ввів у науковий обіг поняття андрагогіки. З'ясовано, що хоча він не створив комплексної теорії освіти дорослих, проте наголошував на тому, що ми можемо охарактеризувати процес навчання дорослого населення як ресурс для створення сучасної концепції наукової дисципліни андрагогіки. Наголосимо, що багато його поглядів відрізняються від сучасної теорії андрагогіки.

С. Лоенг у праці «Andragogy. A historical and Professional review» (Loeng, 2010) виокремив розділ «Александр Капп – перший відомий користувач андрагогічної концепції», в якому здійснив історично-професійний огляд становлення андрагогіки. Науковець більш конкретно обґрунтував і пояснив погляди Александра Каппа на андрагогіку – власне, на освіту дорослих, та її важливість для суспільства, детально проаналізував творчість А. Каппа, вказав на реакцію його сучасників, спробував відповісти на питання, чому поняття андрагогіки не утвердилося і було ледь не

втрачено.

Фактично, вся публікаційна діяльність Александра Каппа була забута, і наразі вона представлена лише у контексті андрагогіки. Водночас його наукова праця «Вчення Платона про освіту як педагогіку для особистості та як державну педагогіку чи її практичну філософію» (Kapp, 1833), за текстом, змістом, висвітлює питання виховання від періоду до народження дитини до повноліття, а також привертає велику увагу до «державної педагогіки». Ця робота має загальний обсяг 474 сторінки. Вона складається з двох основних частин: «Навчання про освіту для індивідів» (*Die Erziehungslehre für die Einzelnen*), «Державна педагогіка» (*Staatspädagogik*).

Перша частина – «Навчання про освіту для індивідів» поділена ще на три розділи: 1) пропедевтика або освіта до народження (*Die Propädeutik oder Erziehung vor der Geburt*); 2) специфічна педагогіка (*Die peculiäre Pädagogik*); 3) андрагогіка або освіта дорослих (*Die Andragogik oder Bildung im männlichen Alter*). За результатами аналізу цих розділів можна констатувати, що в основу структурування цієї частини своєї праці А. Капп поклав онтогенетичний принцип розвитку людини. Педагогіку та андрагогіку він розуміє як рівноправні сфери, що охоплюють навчання дітей і підлітків (педагогіка) та освіту дорослих (андрагогіка). Варто звернути увагу на різну термінологію, що використовується для позначення освіти дітей: *Erziehung* – освіта та освіта дорослих; *Bildung* – освіта. С. Лоенг (2010) також наголошує на цьому, коли стверджує, що термін *Erziehung* означає освіту, особливо в дитинстві, тобто йдеться про педагогіку, а термін *Bildung* більше відноситься до освіти дорослих, з акцентом на людський розвиток. Суть концепції А. Каппа – підготовка дорослої людини (чоловіка) до професії, і виховання, підготовка чоловіка до виконання ролі батька.

Друга частина – «Державна педагогіка», містить, окрім вступних зауважень автора про значення і сутність державної освіти, 4 розділи: 1) державна освіта набуває негайної дії (*Staatserziehung in unmittelbarer Wirksamkeit*); 2) державна освіта через суспільне життя (*Staatserziehung durch gesellige Lebensverhältnisse*); 3) державна освіта через правила життя всіх класів (*Staatserziehung durch Anordnungen für das Leben ganzer Stände*); 4) державна освіта через дію на державу як таку (*Staatserziehung durch Einwirkungen auf den Staat als solchen*).

Проаналізуємо андрагогіку як освіту дорослих у творчій спадщині А. Каппа (1833; 1837). Практично всі автори, які вивчали праці Александра, стверджують, що саме він першим вжив термін андрагогіка. Вони також стверджують, що незрозуміло, як він прийшов до цього визначення для освіти дорослих, і невідомо, чи був він засновником (Pöggeler, 1965; Loeng, 2010). Дослідники також стверджують, що А. Капп не розвивав андрагогіку як теорію освіти дорослих, а також ставлять питання про те, якою мірою А. Капп інтерпретував свої власні або ідеї Платона.

Багато ідей А. Каппа, як ми будемо інтерпретувати у подальшому, можна знайти і в сучасних андрагогічних концепціях, представлених відомими андрагогами. З іншого боку, кількість представлених ідей яскраво

відображає погляди та часи, в які жив А. Капп (наприклад, роль жінки в суспільстві, в освіті, в андрагогії). Проте, якщо уважніше поглянути на публікацію А. Каппа, її третій розділ (рис. 1), то знайдемо в ній низку ідей, які вже можна розглядати як елементи теоретичного визначення освіти дорослих. Наприклад, про вимогу самопізнання дорослого (Капп, 1833). Ми можемо порівняти це з характеристиками дорослого учня у М. Ноулза, наприклад, Я-концепція. Водночас важливо підкреслити роль подальшої освіти, орієнтації андрагогіки на професійну освіту дорослих, виховання батьківства тощо. Зазначена наукова праця А. Каппа є не лише інтерпретацією вчення Платона про освіту, а й інтерпретацією авторських поглядів на концепцію навчання впродовж життя, виховання особистості та ролі держави в освіті.

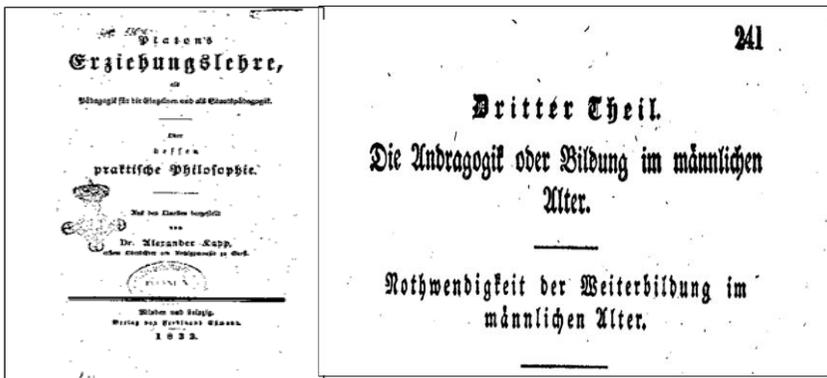

Рис. 1. Титульна сторінка і заголовок третього розділу праці А. Каппа «Вчення Платона про освіту як педагогіку особистості та як державну педагогіку або її практичну філософію»

Третій розділ праці Олександра Каппа «Платонове вчення про освіту як педагогіку для індивідів і як державну педагогіку або її практичну філософію» названо в дусі філософії Платона «Die Andragogik oder Bildung im männlichen Alter». Обсяг розділу склав 69 сторінок (1833, р. 241–310).

У вступі до розділу А. Капп пише про необхідність освіти дорослих (Капп, 1833, с. 241). Він був одним із перших дослідників, які вказували на необхідність подальшої освіти дорослих, щоб їхні знання не застарівали. А. Капп також вважав освіту та навчання дуже важливими для людини у зрілому віці. За його словами, освіту не можна недооцінювати, адже успішними людьми стануть лише ті, хто має найкраще виховання. А. Капп також наголошував на необхідності пошуку хорошого вихователя для дорослих, оскільки дорослі також мають свої освітні потреби.

Розділ складається з чотирьох частин – підрозділів:

1. Самопізнання як перша вимога до людини (Selbsterkenntniß die erste Forderung an den Mann).

2. Формування характеру людини (Charakterbildung des Mannes).
3. Виховання чоловіків до професії і в професії (Освіта Mannes zum u im Berufe).
4. Виховання чоловіка на роль батька сімейства (Bildung des Mannes zum Familienvater).

Цікавим є те, що у тексті всього розділу (частини роботи), а також у назвах його підрозділів А. Капп використовує термін «освіта людини» (Bildung des Mannes). Хоча зараз ми так трактуємо андрагогіку. За назвами розділів, з точки зору освіти дорослих, слід сказати, що А. Капп бачив андрагогічне поле діяльності саме в освіті чоловіків (Loeng, 2017), а не в освіті дорослих загалом. Він практично повністю виключав жінок з цієї сфери (Pöggeler, 1965).

Як стверджує А. Капп, здатність жінки до виховання розвивається майже самостійно як жіноча природа, а тому роль андрагогіки полягає в тому, щоб зосередитися на вихованні чоловіка. А. Капп не дуже позитивно описує жінок з точки зору андрагогіки. У розділі «Виховання чоловіка на роль батька сім'ї» він характеризує жінок як упертих, стверджуючи, що їхня природна схильність до чесноти не розвинена, як у чоловіків (Kapp, 1833, с. 305). Думки А. Каппа щодо освіти чоловіків і жінок відповідають тому часу, в якому він жив. Водночас, незважаючи на вищесказане, ми зараз у більшості випадків можемо інтерпретувати оригінальну термінологію А. Каппа щодо освіти чоловіків у більш широкому контексті, аніж освіта дорослих.

Саморозвиток дорослої людини. Історично погляди А. Каппа на освіту відповідали часу, в якому він жив. Наголосимо, що у своїй публікації він виклав ідею навчання впродовж усього життя, як своєрідну концепцію науки про освіту (пропедевтика, специфічна педагогіка, андрагогіка). Дуже ймовірно, що на нього вплинув педагогічний досвід Я. А. Коменського і Й. Х. Песталоцці. А. Каппа був відправлений пруським урядом до Інституту Песталоцці в Івердоні, але неясно, чи це був навчальний візит, чи подальше навчання (Loeng, 2010, с. 31). У будь-якому випадку можна припустити, що перебування А. Каппа в Івердоні суттєво вплинуло на його погляди. Слід також враховувати той факт, що брат Александра Каппа, Фрідріх Крістіан Георг, здобув освіту в одній зі шкіл Інституту Песталоцці.

А. Капп, як і Й. Х. Песталоцці, в душі гуманістичних ідеалів, розумів освіту не як управління, лідерство (Führung, Leitung), а як процес саморозвитку, в якому людина могла б розвивати свій характер і здатність до самопізнання. Ці уявлення дуже близькі до сучасного розуміння саморозвитку, самовизначення, самовиховання дорослої людини.

Основою саморозвитку А. Капп вважав самопізнання. Він вважав самопізнання першою вимогою до дорослої людини (Kapp, 1833, с. 242). За його словами, відрізнити добро від зла може лише той, хто знає себе. Таким чином, він відповідає на висловлювання Сократа «пізнай себе», яке також перейняв Платон. Значну увагу автор приділяв питанням формування характеру дорослих.

Відповідно до античних ідеалів, а також ідей гуманізму, він вказував на необхідність розвитку всіх людських якостей і здібностей через освіту. У розвитку всієї особистості людини він вважає дуже важливою складовою

формування характеру як формування зсередини людини. Завданнями для А. Каппа було також вивчення ідей Просвітництва, які підкреслювали раціоналізм і необхідність практичного і професійного використання знань. У душі класично-ідеалістичної епохи А. Капп ототожнював ідеал як вдосконалення людської природи. Ці погляди знайшли відображення і в його розумінні андрагогіки.

Найвищою метою А. Капп вважав формування характеру, що підкреслює внутрішні якості людини, але вказує також, у душі ідей гуманізму та відповідно до філософії Платона, на необхідність постійного вдосконалення тіла й душі. Це відповідає його концепції освіти дорослих, орієнтованої на загальний розвиток людини. Як і Платон, А. Капп не вважав чуттєве сприйняття важливим. На його думку, розум і знання зумовлюють істинні знання.

Навчання дорослих за професією та поза професією. У підрозділі «Освіта людини для професій і занять» (Капп, 1833, с. 249–298), в п'яти частинах, А. Каппом охарактеризовано обрані раніше людиною професії як освіту, та відповідно, обґрунтовано необхідність подальшої освіти за цими професіями. У підрозділі автором проаналізовано, за сучасною термінологією, компетенції людини, яка працює. Йшлося про професії, в яких у центрі уваги – людина (професії лікаря, атлета, воїна, вихователя, державного діяча, законодавця і правителя). Фокусування на зазначених професіях відображає гуманістичний підхід А. Каппа до розуміння освіти, надаючи пріоритет формуванню характеру перед розвитком професійних навичок, підкреслюючи важливість загальної освіти для виховання людини, і, зокрема, дорослої людини. Зазначимо, що такий підхід відповідає поглядам Платона. П'яти частинам підрозділу передують вступна примітка про необхідність професії та її види.

Перша частина підрозділу має назву «Освіта лікаря та спортсмена» (*Bildung des Arztes und Gymnastikers*). На переконання А. Каппа, лікар і спортсмен найкраще піклуються про організм. Хоча формування характеру людини він вважав найважливішим, але також надає великого значення вихованню дорослого у фізичному сенсі. Передбачається, що дорослі люди особливо сприйнятливі до захворювань і вразливі до них. Тому вони повинні піклуватися про своє здоров'я за допомогою профілактики та фізичних вправ. Під час роботи в Археологічному музеї в Зоесте, де він викладав німецьку мову, А. Капп також присвятив себе фізкультурі (гімнастиці). У своїй доповіді про стан здоров'я учнів він констатував незадовільний стан учнів у гімназії та недооцінку ідеї «здорова душа в здоровому тілі» (Loeng, 2010, с. 21). Він також використав для дорослих знання про важливість фізичного виховання, отримані під час його роботи в гімназії в Зоесте.

У другій частині «Виховання воїнів» (*Bildung des Kriegers*) А. Капп розглядав загальні вимоги до виховання воїнів у стосунках між ними, а також їх ставленні до ворога. Автор наголошував на значенні фізичного виховання (гімнастики) у професії воїна як засобу підтримки здоров'я організму.

У третій частині, виховання вчителів (вихователів) (*Bildung des Lehrers un Erziehers*), А. Капп звертав увагу на важливість вибору

правильного вихователя, подібно до вибору лікаря, адже той, хто навчає свою душу, повинен мати їхню довіра. Вихователь повинен уміти цінувати красу душі як щось, що перевершує фізичне. Особливу увагу А. Капп приділяв таким рисам людини, як правдивість, чесність. У навчанні він наголошував на гармонії між сказаним і реальністю.

У четвертій частині «Освіта ректора / Державного діяча» (*Bildung des Staatsredners / Staatsmannes /*) А. Капп зосереджувався на розвитку ректорів і державних діячів у галузі мистецтва та літератури з теоретичної точки зору, а потім із практики їх правового виконання.

У п'ятій частині «Освіта законодавців і суверенів» (*Bildung des Gesetzgebers und Herrschers*) А. Капп характеризував управління та законодавство як найвищу професію і вимагав для неї найвищої, якісної підготовки. Державу і законодавство він вважав найдосконалішим засобом удосконалення всього народу, а тому всі державні документи та закони повинні розробляти законодавці та правителі.

Навчання дорослих для батьківства. Значущим підрозділом третього розділу А. Каппа про андрагогіку є підрозділ під назвою «Виховання людини для ролі батька сім'ї» (*Bildung des Mannes zum Familienvater*). Про те, що цій освіті в контексті освіти дорослих надавалося велике значення, свідчить і її відносно великий обсяг (10 сторінок). Хоча, як і в усій андрагогії, А. Капп зосереджувався на чоловіках, багато його поглядів все ще можуть бути джерелом натхнення для нинішньої освіти батьків. О. Капп вважав батьківську освіту важливою не лише для молоді, а й для людей похилого віку. Підрозділ починався з вказівки на важливість кохання, яке істотно впливає на життя людини. Любов означає прагнення до добра і щастя кохання, кожен хоче бути частиною щастя кохання. Любов – це користь для краси, як для тіла, так і для душі. Єдиною метою шлюбу є народження та виховання дітей. Чоловікові важливо знати свою дружину і рідних, щоб уникнути розчарувань. Важливо також створити умови для того, щоб молодь зустрічалася та пізнавала один одного.

Внесок Александра Каппа в сучасну андрагогіку. Про користь і важливість ідей А. Каппа для андрагогіки писали та обговорювали з моменту його публікації до сьогодні. Крім основної інформації про те, що він був першим автором, який використав термін «андрагогіка», найчастіше згадуються критичні погляди та повна відмова від андрагогіки Йоганна Фрідріха Гербарта, згідно з якими об'єктом виховання можуть бути лише діти. Дослідник піддав різкій критиці не лише андрагогіку, а й усе видання. Він мав заперечення щодо інтерпретації А. Каппом освіти Платона упродовж усього життя.

За Й. Ф. Гербартом, освітня теорія Платона робила акцент на державній педагогіці, тоді як А. Капп надавав перевагу вихованню особистості, становленню людини від періоду зачаття до народження. Педагогіку (специфічну) і андрагогіку (виховання в дорослому віці) він розумів як дві окремі теорії, орієнтовані на виховання особистості – дітей і дорослих (чоловіків). Проте слід також зазначити, що А. Капп не відкидав державну педагогіку. У передмові (*Vorrede*) свого видання він звертає увагу на зв'язок

виховання особистості та державної педагогіки.

Оцінюючи внесок Александра Каппа у становлення андрагогіки від її виникнення до сьогодення, та його значення, необхідно враховувати декілька аспектів. З історичної точки зору це було визначення часу, в якому жив і працював А. Капп. Він намагався інтерпретувати концепції виховання (педагогіки) важливих античних філософів Платона та Аристотеля в контексті умов свого часу, в яких традиційна педагогічна теорія, представлена переважно Й. Ф. Гербартом, різко відкидала виховну теорію як педагогічний еквівалент. Сам Александр Капп не використовував термін «андрагогіка» у своїх пізніших працях, хоча через чотири роки після введення поняття андрагогіки, у 1837 р., він написав, подібно до Платона, працю про державну педагогіку Аристотеля як вчення про виховання держави та особистість (Капп, 1837).

Можна констатувати, що ця перша спроба створити концепцію андрагогіки стала важливим джерелом натхнення для появи сучасної андрагогічної теорії освіти дорослих, представленої, зокрема, її засновниками Генріхом Ганзельманом і Францом Пеггелером. Цікавим, на наш погляд, є й те, що деякі ідеї Александра Каппа, які не фігурували у концепціях вищезазначених авторів, сьогодні набувають особливої актуальності. Наприклад, ідея про розвиток особистості людини не лише через навчання, виховання під керівництвом педагогів, а й через внутрішню потребу у самовдосконаленні з позиції саморозвитку (усвідомленої мотивації до навчання впродовж життя).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, результати здійсненого дослідження уможливають висновок про те, що андрагогіка Александра Каппа має символічне історичне значення для сучасної андрагогіки, яка все ще розуміється як дуже молода наукова дисципліна, що розвивається, й «претендує» на «рівність статусу» з педагогікою в освітніх науках. Як свідчать наукові дискурси, у педагогічній теорії та практиці актуалізувалася розробки оновленої стратегії розвитку європейських держав із урахуванням освіти дорослого населення як важливої складової освіти впродовж життя. У цьому контексті результати вивчення історико-педагогічних ідей освіти і навчання дорослих, а також дослідження наукової спадщини представників андрагогічної концепції європейських країн, можуть слугувати підґрунтям модернізації освіти дорослих у різних країнах світу.

У *перспективі* вбачаємо доцільним проаналізувати відмінності сучасних андрагогічних концепцій у контексті їх професіоналізації, а також розглянути становлення андрагогіки з різних позицій – як сфери соціальної практики та як навчальної дисципліни у закладах освіти різних типів.

Список використаних джерел

Огієнко, О. І. (2010). До питання розвитку андрагогіки у країнах Європи та США. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16: Теорча особистість учителя: проблеми теорії і практики*, 13, 74–77.

- Henschke, J. A. (2010). Beginnings of the History and Philosophy of Andragogy, 1833-2000. In Wang Victor, C.X. (ed.) *Integrating Adult Learning and Technologies for Effective Education: Strategic Approaches*. Hershey, PA, Information Science References, 11-30.
- Kapp, A. (1837). *Aristoteles' Staatspädagogik als Erziehungslehre für den Staat und die Einzelnen*. Hamm: Schulzische Buchhandlung, 312 s.
- Kapp, A. (1833). *Platons Erziehungslehre als Pädagogik für die Einzelnen und als Staatspädagogik oder dessen praktische Philosophie*. Verlag von Ferdinand Essmann: Minden und Leipzig, 474 s.
- Loeng, S. (2010). *Andragogy. A historical and Professional review*. Laeringsforlaget DA : Stjordal, 150 s.
- Loeng, S. (2017). Alexander Kapp – the first known user of the andragogy concept. *International Journal of Lifelong Education*, 36 (2), 1-15. DOI: 10.1080/02601370.2017.1363826. URL: https://www.researchgate.net/publication/319017490_Alexander_Kapp_-_the_first_known_user_of_the_andragogy_concept
- Pöggeler, F. (1965). *Alexander Kapps Versuch über die «Andragogik Platons»*. In *Pädagogische Rundschau*, 699–708.

References (translated and transliterated)

- Ohienko, O. I. (2010). Do pytannia rozvytku andrahohiky u krainakh Yevropy ta SShA [On the development of andragogy in Europe and the United States]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriya 16: Tvorchyia osobystysty uchytelia: problemy teorii i praktyky*, 17, 74–77 [in Ukrainian].
- Henschke, J. A. (2010). *Beginnings of the History and Philosophy of Andragogy, 1833–2000*. In Wang Victor, C.X. (ed.) *Integrating Adult Learning and Technologies for Effective Education: Strategic Approaches*. Hershey, PA, Information Science References. S. 11–30 [in English].
- Kapp, A. (1837). *Aristoteles' Staatspädagogik als Erziehungslehre für den Staat und die Einzelnen*. Hamm: Schulzische Buchhandlung, 312 s. [in German].
- Kapp, A. (1833). *Platons Erziehungslehre als Pädagogik für die Einzelnen und als Staatspädagogik oder dessen praktische Philosophie*. Verlag von Ferdinand Essmann: Minden und Leipzig, 474 s. [in German].
- Loeng, S. (2010). *Andragogy. A historical and Professional review*. Laeringsforlaget DA : Stjordal, 150 s. [in English].
- Loeng, S. (2017). Alexander Kapp – the first known user of the andragogy concept. *International Journal of Lifelong Education*, 36 (2), 1-15. DOI: 10.1080/02601370.2017.1363826 URL: https://www.researchgate.net/publication/319017490_Alexander_Kapp_-_the_first_known_user_of_the_andragogy_concept [in English].
- Pöggeler, F. (1965). *Alexander Kapps Versuch über die «Andragogik Platons»*. In *Pädagogische Rundschau*. S. 699–708 [in German].